

SAMI A. HANNA and GEORGE H. GARDNER (Eds.): Arab Socialism. A Documentary Survey. With contributions by SHERIF MARDIN and FAYEZ SAYEGH. Leiden, E. J. Brill, 1969. 418 s. 150,15 kr.

Arabisk socialisme er et mangetydigt begreb, der er blevet brugt om de ideologier, der inden for de sidste tyve år er dukket op i den arabiske verden, og som har taget afstand fra vestlig kapitalistisk tankegang. Den foreliggende bogs redaktører tilhører ikke en bestemt retning inden for den orientalistiske forskning, men synes at forsøge en velafbalanceret repræsentation af deres emne. Der er kun forekommet yderst sparsomme forsøg på en seriøs analyse af arabisk socialisme – væsentligst i værker, der beskæftiger sig med de enkelte landes historie. At der er tale om en lang udviklingsrække strækkende tilbage til forrige århundrede lades oftest ude af betragtning. Den foreliggende antologi prøver at råde bod på dette forhold. Nogen egentlig dokumentsamling er der ikke tale om, snarere en samling fortolkende afhandlinger om enkelte begreber, der er væsentlige inden for arabisk socialisme, og analyser af hovedtendenser. Derpå følger programatiske essays til belysning heraf skrevet af ledende ideologer og til sidst dokumenter i form af Bathpartiets program og Den forenede arabiske Republiks konstitution, mens bogens tema iøvrigt er samlet om den sociale ændring af samfundet. Ved at benytte de arabiske equivalenter for socialisme (al-ishtirakiyyah) og kommunisme (al-shu'ubiyyah) opnås en semantisk klarhed, der gør det nemmere at indkredse arabisk socialismes (ishtirakiyyah 'arabiyyah) særtræk. Denne definatoriske stringens gennemføres imidlertid ikke i bogen, idet ishtirakiyyah 'arabiyyah i sidste del sættes lig med den form arabisk socialisme tog under Nasser i Ægypten, mens der derimod skelnes mellem den måde arabisk socialisme kom til udtryk på inden for Bath-partiet (ishtirakiyyah ba'thiyyah) og den tunesiske socialisme (ishtirakiyyah dusturiyyah). Dette er imidlertid en ret sen udvikling, men det er væsentligt at fastholde, at arabisk socialisme rummer forskellige karakteristika alt efter hvilket område i den arabiske verden, der er tale om. Herved afviger den fra de forholdsvise entydede associationer, der i den vestlige verden tillægges ordet socialisme som henholdsvis et udtryk for socialdemokrati og kommunisme – sidstnævnte set som udsprunget på baggrund af marxist-leninismen. I den arabiske verden har socialisme i denne forstand snarere været en ideologi, det var nødvendigt polemisk at tage afstand fra, end ismer, der skulle plagieres.

Bogens hovedfortjeneste ligger dels i den indledende syntese af arabisk socialismes indhold samt i det historiske perspektiv, der gives ved inddragelsen af uddrag af ældre skribenter, der ellers for det meste indgår i kategorien islamiske reformatorer. Det påpeges, at disse stadig er aktuelle, da deres argumenter om samfundets omformning stadig benyttes. Således kunne rektoren for det islamiske universitet Al-Azhar i Cairo 22. 12. 1961 udtale, at den mest perfekte, fuldstændige, nyttige og dybtgående socialisme er den, der foreskrives af islam og hviler på troens fundament. Dette går tilbage til Muhammad 'Abduh (1849–1905?) og dennes lærer Jamal Al-Afghani (1839–1897), der begge fremfører, at de første socialistiske spor findes i koranen og hadith (traditionen om Muhammad). I tidens løb er religionen blot stivnet i dogmatiske tolkninger (taqlid) i stedet for at være et system, der åbent kan diskuteres i overensstemmelse med samfundets behov (brugen af ijtihad). Det er først med kopteren Salama Musa

(1887–1958), der under sit Englandsophold stod i forbindelse med fabianerne, at der gøres et forsøg på at erkende årsagerne til det arabiske samfunds tilbagestående i relation til Europa. Den socialistiske tankegang han refererer til implicerer først og fremmest applikering af videnskabelige metoder i moderniseringsprocessen. Herved har han været inspirationskilde for en del nutidige socialistiske skribenter. For de tre nævnte teoretikere stod tanken om en revolutionær forandring af samfundet fjern. Denne løsning bliver taget op af syrerer Michel Aflaq (1910–) og Gamal Abd Al-Nasser (1918–1970), der inddrager en radikal omvæltning af samfundsstrukturen i deres overvejelser. Michel Aflaq er en af grundlæggerne af Bathpartiet, hvis program indeholder en omfordeling af samfundets rigdomme, nationalisering, begrænsning af ejendomsretten, men ikke opgivelse af denne, social sikring, arbejderlovgivning, frie fagforeninger og etableringen af en minimum levestandard. Aflaqs væsentligste indsats består i, at det lykkes ham at forene nationalismen og socialismen, idet den internationalistiske socialisme generelt er blevet forkastet af arabiske ideologer. For Aflaq er nationalisme ganske enkelt et synonym for socialisme. Men der er tale om fundamentalt andre forestillinger end den europæiske nationalsocialisme, da nationalisme og socialisme i den arabiske verden er udviklet parallelt med kampen for national selvstændighed, og fordi den sociale skævhed var forbundet med den koloniale udbytning.

Nassers socialisme rummer mange lighedspunkter med bathsocialismen, men fik sin egentlige udformning senere. Ganske vist påpeger Nasser allerede i 'Philosophy of Revolution' (1952), at det er nødvendigt for et land at gennemgå to revolutioner: den politiske og den sociale, men det er først i 1962, at et egentligt socialistisk program fremkommer med 'The National Charter'. En hovedbestanddel er forkastelsen af materialismen og ateismen med understregning af de åndelige værdier og gudstroen. Det sovjetiske system kritiseres bl. a. ved fremhævelsen af, at klassekampen og proletariats diktatur kun er resultatet af overførelsen af samfundsmagten fra én gruppe til en anden. I stedet tilstræbes en slags klassefusion som grundlag for en demokratisk styreform. Ved nærmere analyse fremtræder Nassers socialisme nærmest som et forsøg på at realisere en slags velfærdsstat.

En så homogen evolution, som der her er skitseret, er dog meget misvisende. Det ambivalente ved arabisk socialisme er, at de forskellige ideologiske elementer eksisterer side om side og indgår som nævnt i argumentationen i den løbende debat. Dele af bogen er ret vanskelig læsning for den, der er uden kendskab til islam og traditionel arabisk tankegang, men ønskes der et nøjere kendskab til den ideologiske baggrund for mange politiske udtalelser og handlinger i den arabiske verden, gives der her en fyldestgørende introduktion.

JETTE LUND-RASMUSSEN

HAROLD J. GORDON JR.: Hitlerputsch 1923. Machtkampf in Bayern 1923–1924. Frankfurt am Main, Bernard & Graefe Verlag für Wehrwesen, 1971. 580 s. 30 plancher og 2 kort. DM 39.

Hitlers første forsøg på at komme til magten i Tyskland via det mislykkede putsch i München 8/9. november 1923 er tidligere blevet analyseret af den tyske